

UO'K 37

TEXNIKA UNIVERSITETI TALABALARINING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISHDA O'QITUVCHINING PEDAGOGIK FAOLIYATI

Ruzimatova Barnoxon Sotvoldiyevna,

Farg'ona politexnika instituti

mustaqil tadqiqotchisi

e-mail: ruzimatovabarno50@gmail.com, 905010516

Annotatsiya Kompetensiyaga asoslangan yondashuv bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida asosiy yondashuv sifatida qaraladi. Yondashuv oliy o'quv yurti o'qituvchilariga ham, talabalarga ham o'quv va ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida ma'lum talablarni qo'yadi. Maqolada o'qituvchilar talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishga o'quv tayyorgarligi bo'yicha so'rov natijalari tahlil qilinadi. Talabalarning mustaqil ishi talabalar va o'qituvchilar uchun ma'lum mazmunli va tashkiliy vazifalarni o'z ichiga olgan eng muhim kognitiv faoliyat hisoblanadi. So'rov natijalariga ko'ra, fizika fani doirasida o'quv jarayoni davomida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishning pedagogik shartlarini ishlab chiqishning asosiy yo'nalishlari belgilandi.

Kalit so'zlar: talabalarning mustaqil ishi, texnik universitet, pedagogik shartlar, o'qituvchining pedagogik qiziqishi.

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ПО ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ВУЗА

Аннотация: Компетентностный подход сегодня рассматривается как основной подход в высших учебных заведениях. Подход предъявляет определенные требования как к преподавателям, так и к студентам вуза как к активным участникам образовательного процесса. В статье анализируются результаты опроса учебной готовности учителей к организации самостоятельной работы учащихся. Самостоятельная работа студентов является важнейшей познавательной деятельностью студентов и преподавателей, включающей в себя определенные содержательные и организационные задачи. По результатам анкетирования определены основные направления развития педагогических условий для организации самостоятельной работы студентов в учебном процессе по области физики.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, технический вуз, педагогические условия, педагогический интерес преподавателя.

PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF A TEACHER TO ORGANIZE INDEPENDENT WORK OF STUDENTS OF A TECHNICAL UNIVERSITY

Abstract *The competence-based approach is currently considered the main approach in higher education institutions. The approach places certain demands on both teachers and students of the university as active participants in the educational process. The article analyzes the results of a survey of teachers' educational readiness to organize independent work of students. Independent work of students is the most important cognitive activity of students and teachers, including certain substantive and organizational tasks. Based on the results of the survey, the main directions of development of pedagogical conditions for organizing independent work of students in the educational process in the field of physics were determined.*

Keywords: *independent work of students, technical university, pedagogical conditions, pedagogical interest of the teacher.*

KIRISH

Kredit-modul tizimida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish va uning zarurligiga alohida e'tibor qaratilgan, bu bitiruvchilarning umumiy madaniy va kasbiy malakasini shakllantirish shartlarini belgilovchi omil bo'lib, o'quv vazifalarini mustaqil ravishda bajarish, tizimli faoliyat yuritish qobiliyatlari, ijtimoiy munosabatlar, kelajakdagi mutaxassislik bo'yicha o'z faoliyatini samarali tashkil etishda katta ahamiyatga ega. Kredit-modul tizimida talabaning roli o'zgaradi, u o'quv jarayonining faol sub'ektiga aylanadi. O'zgarishlar faqat akmeologik va empatik holatlar, dialogiklik, refleksivlik va ijodkorlik bilan tavsiflangan pedagogik fikrlashning o'ziga xos madaniyati bilan qo'llab-quvvatlanishi mumkin.

Oliy ta'lim tizimidagi yangi imkoniyatlar ta'lim jarayonining tashkiliy va faoliyat komponentiga yangi yondashuvlarning paydo bo'lishiga ta'sir qiladi. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv talabalarning yuqori motivatsiyasini, o'rganish natijalari uchun javobgarlikni, o'z-o'zini tarbiyalash va o'zini o'zi rivojlantirishni ko'nikmalarni hosil bo'lishini hazarda tutadi. Yondashuvni amalga oshirishda rasmiy bilimlarning o'tishidan individual tanlangan traektoriyaga va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhitiga muvofiq o'z-o'zini tarbiyalash uchun ta'lim sharoitlarini yaratishga qadar ma'lum o'zgarishlarga olib keladi. Bunday yondashuv talabaning asosiy faoliyati mustaqil ishi hisoblanadi. Oliy o'quv yurtlarda talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishning asosiy maqsadi - ilgari olingan nazariy amaliy bilimlardan foydalangan holda ixtisoslashtirilgan muammolarni hal qilish ko'nikmalarini egallash va zarur kasbiy malakalarni egallashdir.

Talabalarning mustaqil ishi auditoriyadagi mustaqil ishlar, auditoriyadan tashqari mustaqil ishlar va mustaqil ishlarga bo'linadi. Auditoriyada mustaqil ishlar auditoriyada bajariladi, o'qituvchi tashabbusi bilan tashkil etiladi va baholanadi. Auditoriyadan tashqari mustaqil ishlar o'qituvchining ko'rsatmasi bo'yicha talaba tomonidan rejalashtirilgan o'quv natijalariga muvofiq tashkil etiladigan jarayondir. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, oliy o'quv yurtlardagi o'quv jarayoni va uning bir qismi sifatida talabalarning mustaqil ishi ma'lum bir sharoitlar tizimi yaratilgan taqdirda muvaffaqiyatli tashkil etilishi mumkin, buni pedagogik shartlar deb ham atash mumkin (Kovaleva, 2014). Bularga talabalarning mustaqil faoliyatga motivatsiyasi (Jorj, 2011) kiradi, bu talabalarning o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojlari va istagini, shuningdek, talaba va o'qituvchining muloqot shartlarini o'z ichiga oladi hamda oliy o'quv yurti infratuzilmasi va o'qituvchilarning uslubiy kompetentsiyasi hamdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Talabaning mustaqil ta'lim faoliyati ko'nikmalarini shakllantirishda ta'limni tashkil etishning kredit-modulli tizimining pedagogik salohiyatiga to'xtaladigan bo'lsak, bu borada xorijiy olimlardan O.V. Akulova, N.A. Vershinina, O.B. Dautova, V.I. Baydenko, Ya.S. Grebneva, O.V. Doljenko, V.A. Kozireva, B.C. Senashenko, A.V. Prilepino, V.N. Chistoxvalova, Ye.V. Shevchenko, P.L. Shubina ishlarining tahlili ta'limni tashkil etishning kredit-modulli tizimini bir dasturdan ikkinchisiga o'tish davrida talabaning harakatchanligini oshirishga, olingan ta'lim sifati uchun uning mas'uliyati, turli mamlakatlardagi turli ta'lim muassasalarida natijalarni holisona tan olinishini ta'minlashga qaratilgan modulli ta'lim texnologiyalari va kredit o'quv birliklari (kreditlar) kombinatsiyasiga asoslangan ta'lim jarayonining modeli sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi.

Talabalar mustaqil ta'lim faoliyatini shakllantirishda ta'limni tashkil etishning kredit-modul tizimining tutgan o'рни haqida Trubina N.E, o'zining ilmiy-tadqiqot ishida shunday deydi: kredit-modulli tizimning tuzilishi o'ziga xos munosabatlar va o'zaro ta'sirlar majmuini aks ettiradi, shu tufayli tizimga xos yangi umumiy xususiyatlar paydo bo'ladi. Ta'limni tashkil etishning kredit-modulli tizimi dinamik tizimdir. Tizimlar xatti-harakati dinamikasini bashorat qilish xususiyatiga muvofiq,

maqsadga yo'naltirilgan, ya'ni yagona maqsadga erishishga - ta'limni tashkil etishning kredit-modulli tizimi talabani mustaqil ta'lim faoliyati ko'nikmalarini shakllantirishda omil vazifasini o'taydigan pedagogik shart-sharoitlarni asoslashga yo'naltirilgan. Tizimning integratori bu - mustaqil rivojlanuvchi sub'ekt sifatida talaba shaxsidir. Bu tizimga xos bo'lgan barcha komponentlar (maqsadlar, mazmun, metodlar (texnologiyalar), vositalar, shakllar, natijalar)ning o'zaro ta'siri natijasida paydo bo'ladigan emerald xususiyat mustaqil ta'lim faoliyati ko'nikmalaridir.

Talabani mustaqil ishlarini samarali tashkil etish yetarlicha talab va sharoitlarni taqozo etadi. Buning uchun quyidagi ishlarni amalga oshirish lozim.

- talabalarda mustaqil ishlarni bajarish ko'nikmalarini hosil qilish ;
- pedagogik texnologiyalar va talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish shakllari ;
- talabalarning mustaqil ishi uchun kurslar;
- oliy o'quv yurtlaridagi talabalarning mustaqil ishlari uchun yetarlicha infratuzilma;

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Talabalarning mustaqil ishlarini to'g'ri tashkil etish odatda juda ko'p mehnat talab qiladi. Talabalarning mustaqil ishi talabalarning ham, o'qituvchilarning ham birlashtirilgan harakatlari bo'lib, uni oddiy PDCA (plan-do-check-act) modeli dan foydalanish mumkin . Modelning to'rtta bosqichi talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirishga imkon beradi .

3.1 PDCA 1- bosqich :

Rejalashtirish. PDCA (reja - bajar - tekshirish - harakat) modelining ushbu bosqichi talabalar tomonidan samarali mustaqil ishni tushunishni, natijalarga erishish uchun qanday usullardan foydalanishni va natijani qanday baholash va tahlil qilishni talab qiladi. Bosqich quyidagi qadamlarni o'z ichiga oladi:

- o'qituvchilarni talabalarning mustaqil ishlarini samarali tashkil etishga o'rgatish;
- talabalarning mustaqil ishi uchun maqsad va vazifalarni belgilash, uning murakkablik darajalarini (asosiy va yuqori darajalar) farqlash;

- jalb qilingan resurslarga bo'lgan ehtiyojni tahlil qilish (vaqt, axborot manbalari, dasturiy ta'minot, uskunalar);
- mustaqil ish natijalarini baholash mezonlari va usullarini bilan tanishtirish;
- Mustaqil ish sharoitida talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning shakllari, qonuniyatlari va jadvallarini aniqlash.

3.2 PDCA 2-bosqich: Bajarish

Talabalar mustaqil ishlarni bajarishda quyidagi faoliyatlarni amalga oshiradilar:

- Axborot manbalarini tahlil qilish;
- muammoni va uning ahamiyatini aniqlash;
- muammolarni hal qilish usullarini va natijalarga erishish uchun zarur bo'lgan barcha qadamlarni aniqlash;
- Talabalarning mustaqil ish vazifalarini hal qilish;
- Mustaqil ish natijalari bo'yicha hisobotlarni tayyorlash;
- Mustaqil ish natijalari bo'yicha og'zaki ma'ruza tayyorlash.

O'qituvchi esa talabalar faoliyatini muvofiqlashtiradi.

3.3 PDCA 3-bosqich: Baholash

Bu bosqichda talabalar mustaqil ishlari natijalarini taqdim etadilar va o'z-o'zini, tengdoshlarini baholaydilar .

3.4 PDCA 4-bosqich: Fikr-mulohaza

Talabalarning mustaqil ishi natijalari muhokama qilinadi va seminarlar va onlayn forumlar shaklida aks ettiriladi. Teskari aloqa o'qituvchilar va talabalar tomonidan amalga oshiriladi. Talabalarning mustaqil ishi bosqichlarining mazmuni shuni xulosa qilish imkonini beradiki, uni amalga oshirishning eng muhim qismi rejalashtirish bosqichi bo'lib, bunda o'qituvchining uslubiy malakasi talabalar oldiga ularning qiziqishlari, tayyorgarlik darajasi, talabalarning o'quv mashg'ulotlari bilan bog'liq vazifalarni belgilashga imkon beradi. topshiriqni bajarish algoritmlari, ma'lumot manbalari ro'yxati va ishni baholash tuzilmalari bilan tanishtiriladi.

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Talabalarning mustaqil ishlarni samaralari shart-sharoitlar yaratiladi. Hozirgi kunda oliy o'quv yurtlar tomonidan o'quv jarayoni natijalari sifatini oshirish va ish beruvchilar talablariga muvofiqligini oshirish bo'yicha katta ishlar amalga oshirilmoqda. Ta'lim dasturlari doirasida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish o'zgardi, o'qitish va o'qitish uchun "Kreativ loyiha", talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari, barcha turdagi amaliyot va amaliyotlar kabi yangi fanlar paydo bo'ldi. Shuningdek dual ta'lim tizimining joriy etilishi ham talabalarning mustaqil ishlarni bajarishga kerakli qulaylik tug'dirdi.

Jumladan bizning Farg'ona texnika universitetida talabalarning o'qishlari va mustaqil ishlarni bajarish uchun yetarlicha sharoitlar yaratilgan. Universitetda talabalar uchun Renesans xoll tashkil etigan. Ochiq kutubxona ham bo'lib, zaruriy o'quv adabiyotlar bilan ta'minlangan. Institut infratuzilmasi o'quv jarayoniga qo'yiladigan barcha talablarga umuman javob beradi hamda o'qituvchilar va talabalarni barcha zarur jihozlar, dasturiy ta'minot va ma'lumot manbalari bilan ta'minlaydi. Universitetning ilmiy-texnik kutubxonasi 70-80 ta to'liq matnli va bibliografik ma'lumotlar bazasidan onlayn rejimda foydalanish imkonini beradi. Universitet elektron ta'lim resurslarini faol ravishda loyihalash va rivojlantirish ishlarni olib bormoqda. Aksariyat o'qituvchilar talabalar bilimni oshirish uchun turli xil pedagogik texnologiyalardan foydalanadilar. Biroq, bu ko'proq darajada talabalarning o'qituvchi rahbarligidagi mustaqil ishlariga taalluqlidir. Talabalarning darsdan tashqari mustaqil ishlarini hisobga olgan holda, universitetda mavjud resurslarni tizimlashtirish va ixcham sxemaga bog'lash bo'yicha turli tadbirlar amalga oshirilmoqda. Talabalarning darsdan tashqari mustaqil ishlarining ushbu strategik yo'nalishlarini amaliyotga tatbiq etishlariga imkoniyat beradi.

Shu bilan birgalikda talabalarning motivatsiyalarini oshirish maqsadida namunali bajarilgan mustaqil ishlarning ko'rgazmalari tashkillanmoqda. Bu esa talabalarning mustaqil ishlarni bajarishga qiziqishlari ortadi.

XULOSA

Talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish o'qituvchilardan yetarlicha pedagogik mahoratni talab etadi. Shuningdek kompetensiyaga asoslangan yondashuvni amalga oshirishda quyidagi masalalarni hal qilish o'qituvchilar uchun muhim hisoblanadi.

- talabalarning ilmiy natijalari uchun javobgarligini oshirish;
- o'qituvchilarni kompetensiyaga asoslangan yondashuv va sub'ektning o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda darslarni o'tkazish usullariga o'rgatish;
- o'qitish va o'qitishda talabalarga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish uchun infratuzilmani rivojlantirish.

Bundan tashqari quyidagi tavsiyalarni ham berilishi mumkin:

- talabalar uchun topshiriqlar qo'yish va mustaqil ishning eng samarali shakllarini tanlash bo'yicha ma'ruzalar o'qish;
- uslubiy ta'minotni, shuningdek, talabalar bilan ham yuzma-yuz, ham elektron muhitda muloqot qilish usullarini va baholash usullarini ishlab chiqish.

Talabalarning mustaqil ishlarini yuqori saviyada tashkil, ularda kreativ fikrlashini yanada kengaytirib, ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Kelajakda davlatimiz uchun malakali mutaxassislarni tayyorlashga zamin yaratadi.

ADABIYOTLAR:

1. O'rinov V. "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarida ECTS kredit-modul tizimi". Asosiy tushunchalar va qoidalar. 10 avgust 2020.
2. B.Sh. Usmonov. Xabibullayev R.A. "Oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayonini kredit-modul tizimida tashkil qilish". O'quv qo'llanma. Toshkent, 2020.
3. Жарова Л.В. Учить самостоятельности. – М: Просвещение, 1993. – С. 240.
Шекудова С.С. "Учебно-методический комплекс по дисциплине компонента учреждения высшего образования «Организация и самостоятельной работы студентов» модуля работы студентов», модуля «введение в специальность и учебную деятельность студента». Гомель - 2018.
4. Tursunov S.Q, Umarov I.S. "Kredit-modul tizimida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish o'quv qo'llanma". Toshkent 2024.